

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 5 Issue 2, p. 227-235, April 2012

**TÜRK DİL KURUMUNUN 80. YILINDA TÜRKİYE
TÜRKÇESİYLE İLGİLİ GRAMER KİTAPLARI**

*GRAMMAR STUDIES ON TURKEY TURKISH IN THE 80TH YEAR OF THE
TURKISH LANGUAGE ASSOCIATION*

Yrd. Doç. Dr. Çimen ÖZÇAM

Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Abstract

Turkish Language Association has fulfilled its duty meticulously in trying to publish “The Branch of Grammar Science and Application”, which is composed of the studies on Turkey Turkish. In this study, after giving information on the studies done up to now in regards to grammar, the 74 books on grammar, as far as we have found – among the 1016 books published by the Association - are evaluated according to their genres and subjects.

Key Words: Turkish Language Association, Turkish, Turkey Turkish, grammar.

Öz

Türk Dil Kurumu bünyesinde, Türkiye Türkçesi üzerine birçok çalışma yapılmakta ve bu çalışmalar “Gramer Bilim ve Uygulama Kolu” tarafından titizlikle incelenerek yayımlanmaktadır. Bu çalışmamızda, gramer terimi ve bu konuda şimdiye kadar yapılan çalışmalar hakkında kısaca bilgi verildikten sonra kurumun şimdiye kadar yayımladığı 1044 kitaptan-tespit edebildiğimiz kadarıyla-74’ünü oluşturan gramer kitapları alan ve konularına göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dil Kurumu, Türkçe, Türkiye Türkçesi, gramer.

Yazımızda Türk Dil Kurumunun 80 yılda hazırlamış olduğu Türkiye Türkçesiyle ilgili gramer çalışmaları üzerinde duracağız. Ancak konumuza geçmeden önce, gramer hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Gramer kelimesi, Türk Dil Kurumunun 2005 yılında yayımladığı 'Türkçe Sözlük' te "is. Fr. Grammaire 1. Dil bilgisi. 2. Dil bilgisi kitabı."¹ olarak belirlenirken aynı sözlükte dil bilgisi ise "is. Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim, gramer."² olarak tanımlanmıştır.

Gramer denilen bilimin kapsamı ve ayrıntılarıyla, dil bilgisi sözcüğünün çerçevesine sığmadığını Agop Dilâçar Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten'de yayımladığı "Gramer" adlı makalesinde anlatmaktadır. Yazar, gramer ve türleriyle ilgili yaptığı tanımlarla gramerin yalnız dil bilgisi olmadığını, bilgiye dayanmayan taraflarının da olduğunu ifade etmiştir.

1942 yılında toplanan Türk Dil Kurumu Gramer Komisyonunda dil bilgisi kelimesinin yerine gramer kelimesinin kullanılması gerektiği savunulmuş ve "1942'de yayımlanan 'Gramer Terimleri'nde, Yüksek Gramer Komisyonunun kararıyla, dilbilgisinin yanına gramer terimi de konmuş ve ona öncelik verilmiştir, 1949'da yayımlanan 'Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde Dilbilgisi: bk. Gramer denmiş ve bu konu ile ilgili tanımlar hep Gramer, Gramer genliği, Gramer kuralı, Gramer öncesi, Gramer ulamları maddelerinde yapılmıştır."³

Dilâçar, gramer ve dil bilgisi terimlerini -yukarıda da bahsedildiği gibi- aynı anlamda kullandığımızı, ilkökul gramer kitaplarına dil bilgisi kitabı denilebileceğini, yüksek öğretimde ise gramer teriminin kullanılması gerektiğini belirtmektedir.

Prof. Dr. Zeynep Korkmaz ise "Gramer Konularımızla İlgili Bazı Sorunlar" adlı makalesinde gramer kelimesi hakkında şunları söyler: "Bilindiği üzere bir dilin yazı ve edebiyat dili olarak iki önemli dayanağı vardır. Bunlardan biri o dilin bütün söz varlığını içinde toplayan sözlüğüdür. Öteki de dilin kelimelerini söz haline getiren, o dilin yapı ve işleyiş kurallarını bir sistem halinde içine alan grameridir. Sözlük ve gramerler, dili kuşaklar arasında unutulmaktan kurtaran, onları birbirine bağlayan bağlardır. Gramer aynı zamanda bir dilin sağlıklı olarak gelişmesinin de anahtarıdır. Bu bakımdan dil ve kültür varlığımızın korunmasında ve devamında önemli bir etken durumundadır."⁴

Dil, kültür ve millî varlığın başta gelen ögesi durumundadır. Gramer de bu ögenin koruyucusu, besleyicisi ve sağlıklı gelişmesinin temel dayanağıdır. Öyleyse bir dilin grameri de kültür değerleri ve dil tarihi bakımından o dilin önemli bir alanını temsil etmektedir.

Her dilde olduğu gibi Türkçenin tarihi boyunca da gramer kitapları önemli rol oynamış ve dil eğitiminin ana basamaklarından birini oluşturmuştur.

Fakat dünyanın en zengin dillerinden biri olan Türkçenin, tarih içerisinde yaşadığı en önemli sorunlarından biri Türkçe gramer kitaplarının düzenli olarak yazılmamış olmasıdır.

Hâl böyle olunca Türkçenin yapısı ve işleyişi üzerinde çalışmak isteyen araştırmacılar inceleyecekleri devrin gramer özelliklerini, devir eserlerinden hareket ederek çıkarmaya çalışmaktadırlar. Bu da araştırmacıları doğal olarak birden fazla eseri incelemeye mecbur

¹ **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, 2005, s.798.

² **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, Cilt I, s.529.

³ Agop Dilâçar, **a.g.m.**, s. 86.

⁴ Zeynep Korkmaz, "Gramer Konularımızla İlgili Bazı Sorunlar", **Türk Dili (535)** Temmuz 1996, s.3.

etmektedir. Hâlbuki değişik dönemlerde Türkçe yazılmış gramer kitapları olsaydı, Türkçe üzerinde daha sağlıklı incelemeler yapma imkânı olabilirdi.

Şimdiye kadar yazılan dil bilgisi kitaplarında; konuların sınıflandırılması, değerlendirilmesi ve terimlere bağlanması, yer yer birbiriyle çelişen, sorun oluşturan, bilimsel ölçülere ters düşen fikirlerin yürütülmesi gibi konularla karşılaşmaktadır. Bu da hâliyle, dil bilgisi eğitiminde bir sıkıntı, bir ayrılık yaratmaktadır. Bu nedenle, bilimsel ölçülerle ve dili sevdirecek metin parçaları ile donatılmış dil bilgisi kitaplarına gereksinim vardır.

Türk Dil Kurumu, bu konu üzerinde büyük bir titizlikle durarak “Gramer Bilim ve Uygulama Kolu” oluşturmuş, ayrıca “Türkiye Türkçesi ve Tarihî Devirler Yazı Dilleri Grameri Projesi”ni gerçekleştirmiştir. Türk dil bilgisi üzerinde araştırmalar yapan, incelemelerde bulunan, toplantılar düzenleyen ve burada konuşulanları, tartışmaları ve alınan kararları kitap halinde hazırlayarak sunan, karşılaştırmalı dil bilgisi kitaplarını hazırlayan, gramer konusunda kuruma yöneltilen sorulara ve eleştirilere cevap veren uygulama kolunun titiz çalışmaları neticesinde, çok değerli eserler ortaya çıkmıştır. Kurumun şimdiye kadar yayımladığı 1044 kitaptan-tespit edebildiğimiz kadarıyla- 74’ ünü oluşturan bu gramer kitaplarını türlerine göre şu şekilde sınıflandırabiliriz⁵

I. Geniş kapsamlı kitaplar

Bu bölümde ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi konularını ya da daha fazlasını tek cilt içinde işleyen ve orta öğretim düzeyinin üzerinde olan dil bilgisi kitapları yer almaktadır.

Gelenekten ayrılmak, basmakalıp tanımlar ve yüzeysel sınıflandırmalar yapmak yerine dilin anlam, fikir ve duygu inceliklerini göstermeye yarayacak bir yöntem geliştirmek düşüncesiyle, Ahmet Cevat Emre tarafından kaleme alınan *Yeni Bir Gramer Metodu Hakkında Layiha (1931)*, kılavuz kitaplardan biridir. Muallimler Komisyonunun kararı uyarınca 1932-1934 yıllarında denenmek üzere bütün öğretim kurumlarında *Layiha*’daki "psikolojik" yöntemle yazılmış dil bilgisi kitapları okutulmuştur. Eserde uygulanmak istenen dil bilimi bakış açısı ve yöntemleri başarıya ulaşamamış; 1941 yılındaki Gramer Komisyonunda Ahmet Cevat Emre’nin üzerinde durduğu yeni metotlar yeniden gündeme getirilmesine rağmen geleneksel yöntemde karar kılınmıştır.

Türk Dil Kurumu Gramer Kolbaşısı Ahmet Cevat Emre’nin otuz yıllık birikiminin ürünü olan *Türk Dilbilgisi (1945)*, yazarının sözleriyle, kendince kararlaştırılan bir plân üzerine yazılmış bir sınamadır(s.586). Emre, 1930’dan beri Türkçe dil bilgisinin çağdaş dil bilimi ışığında yazılması için mücadele vermiştir. Dil bilimi ilkelerine bağlı kalmaya çalışan Emre’ye göre dil bilgisi kitabının ilk konusu, anlatım (cümle) olmalıdır. Ancak o, gelinen bilgi düzeyinin buna elverişli olmadığını düşünerek “anlam” konusunu başa almış, kelimelerin görevlerini ise “asıl gramer demek olan söz dizimi” bölümünde işlemiştir(s.587). Kitap üç bölümdür: I. Anlam Bakımından Kelimeler(s.19-75), II.Yapılış Bakımından Kelimeler(78-265), III. Sözdizimi Bakımından Kelimeler(267-579). Bu bölüm başlıkları ve konulara ayrılan sayfa miktarları, eserin dil bilgisine bakış açısını ve niteliğini göstermektedir. Eserde ilk sıra,

⁵ Bilâl YÜCEL’in “Türk Dil Kurumunun Kuruluşunun 70. Yılında Kitaplarımız” (*Türk Dili (607)* , Temmuz 2002, s.119-139.) adlı makalesindeki sınıflandırma esas alınmıştır.

adı tam olarak verilmese de anlam bilimi konusuna ayrılmıştır. Özellikle cümle bilgisi bölümünde olmak üzere yeni ve eski kaynaklardan tanıklar gösterilmiştir. Eserin terimleri, Türk Dil Kurumunun başlattığı sadeleşme akımına uygundur.

Kaynak olarak kullanılan bir başka kitap, Tahir Nejat Gencan'ın *Dilbilgisi (1966)*'dir. Kitapta, bir yandan klâsik yöntem izlenirken öte yandan dil bilimi ve dil bilgisi alanlarındaki yeni gelişmeler göz önünde tutulmuş, bir yandan ayrıntıya girilirken bir yandan da göndermeler sayesinde konular arasında bağlantı kurulmuş ve cümle bilgisi öne alınmıştır. Metin taraması sonucunda tespit edilmiş bol miktarda tanıklı örnekle, bilimsel değeri artan eserin ana bölümleri -2. baskı- şöyledir: Sesbilgisi(s.32-67), Sözdizimi -sözcük türleriyle birlikte- (68-404), Anlambilgisi (405-435).

Tahsin Banguoğlu tarafından betimlemeli dil bilgisi türünde yazılan *Türkçenin Grameri (1974)*, tanısız fakat çok sayıda örnek vermesi, bunları sınıflandırması ve eklerle kelimelerin işlev-görev-anlam farklılıklarını gösterecek şekilde göndermeler yapması sebebiyle araştırmacıların sıkça başvurduğu bir kaynak kitaptır. Yerine göre eski ve yeni lehçelerden de örnekler bulunan kitapta, günümüz Türkçesine ait olduğu belirtilen bazı kelimelerin tanınmaması ve sözlüklerde bulunmaması gözden kaçmamaktadır. Ayrıca, o tarihe kadar bilinen terimlerden farklı pek çok terimin kullanılması ve değişik sınıflandırma düzeni, kitabı, genellikle uzmanların kullanabileceği bir seviyeye çıkarmaktadır. Sesbilgisi(s.23-140) ve Yapıbilgisi(141-494) bölümlerinin geniş tutulduğu kitapta Sözdizimi(495-586) bölümü kısa kalmaktadır. Yapı bilgisi bölümündeki "kelime yapımı" kısmı, alıntı kelimelere karşılık türetme yolunda Türkçenin imkânlarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

2. Tek konulu kitaplar

Türkçenin kullanım inceliklerini ayrıntılı biçimde ortaya koymak, bütün konuları kapsayan geleneksel planlı dil bilgisi kitaplarıyla mümkün değildir. Dil bilgisiyle ilgili pek çok konuyu müstakil kitaplar veya tek yazılarla (monografilerle) ele almak gerekmektedir. Türkçeyle ilgili bu tür kitaplar birkaç alt başlıkta toplanabilir:

2.1. Ses bilgisi kitapları

Betimlemeli (yahut durgun) ses bilgisi alanında şu eserler yayımlanmıştır:

Tahsin Banguoğlu, *Türk Grameri I: Sesbilgisi (1959)*,

Muzaffer Tansu, *Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe (1963)*,

Jean Deny, *Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi) (Çeviren: O. Şahin) (1995)*.

Gelişmeli ya da tarihsel ses bilimi alanında Doğan Aksan ve arkadaşlarının yazdığı *Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilim (1978)* adlı eserde Türkiye Türkçesinin başlıca ses özellikleri, eğilimleri, yasaları ve ses değişimleri ele alınmaktadır.

Ömer Demircan'ın *Türkiye Türkçesinin Ses Düzeni, Türkiye Türkçesinde Sesler (1979)* adlı eserinde "Yapısal ses bilimi" temel alınmış ama kısmen uygulanmıştır. Kitabın ana bölümleri şunlardır: Sesbilim(s.13-52), Uygulama(53-84), Üretimsel Yaklaşım(85-123).

Eski adı "deneyli ses bilimi" olan alanda yeni gelişmeler çerçevesinde ve yeni adlar altında (söyleyiş, akustik, uygulamalı vb.) yapılmış bir çalışma Nevin Selen imzasıyla yayımlanmıştır. *Söyleyiş Sesbilimi, Akustik Sesbilimi ve Türkiye Türkçesi (1979)* adını taşıyan eser, laboratuvar ortamında Türkçenin ses sistemini tespit amacına yönelik ilk çalışmadır. Laboratuvar çalışması Almanya'da röntgen ve ses kayıt cihazlarıyla yapılmıştır.

2.2. Şekil bilgisi kitapları

Bu alandaki çalışmalar daha çok ekler üzerindedir. İlk yayımlar;

M.Ali Ağakay'ın *Kelime Yapı Yolları (1943)* ile Besim Atalay'ın *Türkçede Kelime Yapma Yolları (1946)* adlı denemeleridir.

Dil bilgisi eğitimi almış uzmanlarca yapılmış ilk çalışmalar, 1960'lı yıllardadır.

Hikmet Dizdaroğlu'nun *Türkçede Sözcük Yapma Yolları (1962)* ile *Türkçede Fiiller (1963)* adlı eserleri, bu dönemde yazılmıştır.

1970'li yıllar, kitap sayısının artışına paralel olarak, geleneksel yanında yeni yöntemlerin denendiği bir dönemdir.

Vecihe Hatiboğlu'nun *Pekiştirme Kuralları (1973)* ile *Türkçenin Ekleri (1974)* adlı eserleri, Sevgi Özel'in *Türkiye Türkçesinde Sözcük Türetme ve Bileştirme (1977)* adlı kitabı geleneksel yöntemle kaleme alınmıştır.

Bu dönemde dil bilimi ilkeleri benimsenerek yazılan öteki kitaplar şunlardır:

Kâmile İmer, *Türkiye Türkçesinde Kökler (1976)*.

Ömer Demircan, *Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Birleşmeleri (1977)*.

Oya Adalı, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler (1979)*.

Kelime türlerini konu alan yayın, Prof. Dr. Doğan Aksan yönetimindeki Dilbilgisi Kolu Üyelerince hazırlanan *Sözcük Türleri I (Ad, Sıfat, İlgeç, Adıl, Belirteç)* ile *Sözcük Türleri 2 (Bağlaç, Ünlem, Eylem) (1976)*'dir. Geleneksel yöntemin benimsendiği bu yayında edebî metinlerden alınmış pek çok örnek gösterilmektedir.

Bu tarz eserler içinde en önemlisi ise Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın yazdığı *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) (Ankara 2003)*'dir. Prof. Dr. Korkmaz'ın proje kapsamında hazırladığı bu eserin, alanında büyük bir boşluğu doldurduğunu söyleyebiliriz. Eserin 2. Tıpkıbasımı Kurumun 827. yayını olarak 2009 yılında yapılmıştır: *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) (Ankara 2009)*, CV+1224 s.

Türk Dil Kurumu'nun, bu türe örnek teşkil edebilecek yayınlarından son iki eseri, Deniz Öztürk'ün hazırladığı *Türkiye Türkçesinde Anlamca Kaynaşmış-Deyimleşmiş Birleşik Fiiller (2008)* ve Özlem Deniz Yılmaz'ın yazarı olduğu *Türkiye Türkçesinde Eylemsi (Ankara 2009)* adlı çalışmalardır. Bu son eserde günümüz Türkiye Türkçesi fiil ad şekilleri tespit edilerek tipolojik tasnif yapılmış, bunların anlam ve görevleri ortaya konularak dil dizgisindeki yerleri saptanmıştır.

2.3. Söz dizimi kitapları

Vecihe Hatiboğlu'nun *Türkçenin Sözdizimi (1972)* adlı eseri bu alandaki ikinci çalışmadır. (Türkiye Türkçesinin söz dizimiyle ilgili yayımlanan ilk kitap, İbrahim Zeki Burdurlu'nun *Uygulamalı Cümle Çözümlemeleri (1967)*'dir.) Eser daha çok kural, tanım ve açıklama ağırlıklıdır. İki ana bölüme ayrılan kitabın “Yargısız Anlatımlar” adlı birinci bölümünde tamlamalar, birleşik sözcükler ve ikileme(s.5-95); “Yargılı Anlatımlar” bölümünde ise cümlenin öğeleri, atasözleri ve deyimler ele alınmıştır(s.97-205). Kitabın dörtte birlik kısmında ise “ikilemeler” anlatılmıştır.

Bu alanda yazılmış bir başka eser, Hikmet Dizdaroğlu'nun *Tümcebilgisi (1976)* adlı kitabıdır. Bu eser, yönteminden hazırlık çalışmalarına, değerlendirmelerinden sunulmasına kadar her yönüyle örnek bir eserdir. Betimlemeli dil bilgisi yöntemiyle yapılan bu çalışmada önce metinlerden örnek fişlenmiş, sonra da örneklerden kural çıkarılmıştır. Cümledeki “şekil-görev-anlam bütünlüğü” ilkesine bağlı kalınırken “görev”e öncelik verilmiş; cümleye, kimi zaman geleneksel yaklaşımdan ayrılıp farklı açıdan bakılmıştır. Konular arasında bağlantının göndermelerle sağlandığı eserde, verilen bilgilerin uygulanışını gösteren oldukça geniş bir uygulama bölümü (s. 362-499) vardır. Eserin ana bölümleri şöyle: Tümcenin Ögeleri (yüklem ve özne, 13-76), Tümcenin Yardımcı Ögeleri (nesne ve tümleş, 77-163), Tümce Türleri (164-361), Tümcenin Çözümlemesi (362-499).

Bu alandaki bir başka çalışma, geleneksel yöntemle hazırlanan; Neşe Atabay, Sevgi Özel ve Ayfer Çam imzasını taşıyan *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi (1981)* adlı kitaptır. Örneklerin tanıklı olduğu bu çalışmada yalın bir plân çerçevesinde cümlenin ögeleri (s.14-64) ve cümle türleri(65-118) ele alınmıştır. Kitabın sonunda kısaca “Tümcede Vurgu, Titremleme ve Durak” konusu bulunmaktadır (s. 118-120).

2.4. Söz dizimi konulu kitaplar

Şekil bilgisi üzerine yazılan kitapların bazıları aynı zamanda söz dizimi konularını da içermektedir. Örnek olarak, fiili konu alan bir kitabın birleşik fiiller bölümü, ad ya da sıfat konusunda yazılmış makale veya kitapların tamlamalar bölümü gibi. Bu yüzden, söz diziminin daha alt başlıklarını konu edinen müstakil kitap yayımlama ihtiyacı duyulmamış; bunun yerine, söz dizimiyle ilgili düşünceler genellikle makalelerde dile getirilmiştir. Bu boşlukta, Vecihe Hatiboğlu'nun *İkileme (1971)* adlı kitabı, söz diziminin bir konusunu ele alan çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yakın yıllarda üniversitelerde, zihinden veya yazım kılavuzundan örnek bulmak yerine metin tarama yoluyla konuların derinlemesine araştırıldığı, bilinen kuralları tekrarlayarak açıklamak yerine işlev-görev-anlam bağlantılarının incelendiği çalışmalar görülmektedir. Akademik düzeydeki bu çalışmalardan Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmış olanlar şunlardır:

Tahir Kahraman, *Çağdaş Türkiye Türkçesindeki Fiillerin Durum Ekli Tamlayıcıları (1996)*,

Fatma Türkyılmaz, *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri (1999)*,

Ertuğrul Yaman, *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları (1999)*,

Gülsel Sev, *Etmek Fiiliyle Yapılan Birleşik Fiiller ve Tamlayıcılarla Kullanılışı (2001)*.

2.5. Dil bilimi kollarına özgü kitaplar

Bu gruptaki bazı eserler, dil bilgisi eğitiminde yer almaz. Ancak, dili konu edindikleri, dil biliminin uygulamalı örnekleri arasında önemli bir yere sahip oldukları ya da farklı ve dikkat çekici olarak görüldükleri için böyle bir başlık altında değerlendirilmeleri uygun görülmüştür.

Dil biliminin temel kollarını kavram, tanım ve farklı yönleriyle değerlendirip Türkçeden örnekler vererek açıklayan eser, Doğan Aksan'a aittir:

Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim 1,2,3 (1977).(2003 yılında tek cilt olarak yayımlanmıştır.) Üç ciltlik bu eserin birinci cildinde dilin her yönüyle anlatımı(s. 42-100) ve dünyadaki diller(101-147); 1980'de yayımlanan ikinci ciltte ses bilimi(11-79), biçim bilimi (83-110) ve söz dizimi(123-152); üçüncü ciltte (1982) ise sözcük bilimi(15-67), sözlük bilimi

(71-90) ad bilimi(93-135) ve anlam bilimi(139-232) üzerinde durulmakta ayrıca ikinci ve üçüncü ciltlerde Türkçeden örnekler verilmektedir.

Anlam biliminin kavramları üzerinde durup Türkçeyi bu yönden inceleyen ilk kitap, Doğan Aksan'ın *Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle) (1971)* adlı eserdir. Eserin birinci bölümünde durgun anlam bilimi kavramı açıklanıp(s.15-79) eş zamanlı yöntemle Türkiye Türkçesindeki durum değerlendirilmiş(s.81-113), ikinci bölümde ise gelişmeli anlam bilimi anlatılarak(s.115-133) art zamanlı yöntemle Türkiye Türkçesinde durum değerlendirmesi yapılmıştır(135-158).

“Durgun anlam bilimi” alanında yapılmış anlamlı bir çalışma, Prof. Dr. Halil Ersoylu'ya aittir. *Nutuk Üzerinde İncelemeler (1999)* adlı kitap, tek eser üzerinde yapılmış kavram araştırması için güzel bir örnektir(s.1-193). Yine durgun anlam bilimi çerçevesinde olmak üzere kitabın öteki bölümlerinde deyim ve kalıplaşmış unsurlar(193-249), kimi sıfat grupları (250-257), batı kaynaklı sözcükler(s.265-304) üzerinde durulmuştur.

Türkçemizin dil ilişkilerinde yapısal etkenleri inceleyen önemli diğer bir çalışma da Prof. Dr. Nurettin Demir'in tercüme ettiği Lars Johanson'a ait olan **Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler (2007)** adlı eserdir.

Bu sınıflandırmanın dışında kalan gramer çalışmalarının bir kısmı da bu alandaki gelişme süreçlerinin nitelikleri ile birlikte ortaya konabilmesi ve yeni araştırmacılara daha elverişli bir ortam hazırlanabilmesi için, 1928 öncesi Türkiye Türkçesi ve tarihi devir gramerlerini bilimsel ölçülerle yeniden yayın alanına çıkararak çalışmalarıdır. Türk Dil Kurumu Gramer Bilim ve Uygulama Kolu içerisindeki bir proje çerçevesinde yürütülen çalışmaların konumuzla ilgili başlıca örnekleri şunlardır:

- Nevzat Özkan, *Ahmet Cevdet Paşa-Fuat Paşa, Kavaid-i Osmaniyye (Ankara 2000)*,
 Nevzat Özkan, *Ahmet Cevdet Paşa, Medhal-i Kavâ'id (Ankara 2000)*,
 Emir İçhem İdben, *Abdullah Ramiz Paşa, Emsile-i Türkiyye (Ankara 1999)*,
 Kaya Türkay, *Halit Ziya, Kavaid-i Lisân-ı Türkî (Türkçe Dil Bilgisi) (Ankara 1999)*,
 Leyla Karahan- Dilek Ergönenç, *Hüseyin Cahit, Türkçe Sarf ve Nahiv (Ankara 2000)*,
 Gülden Sağol, Erdal Şahin, Nurgül Yıldız, *Ahmet Cevat Emre, Türkçe Sarf ve Nahiv Eski Lisân-ı Osmanî Sarf ve Nahiv, (Ankara 2004, XLIII+554 s.)*,
 Leyla Karahan-Ü. Gürsoy, *Tahir Kenan, Kavaid-i Lisân-ı Türkî* ,
 Furkan Hamid, *Şemsettin Sami ve Nev-Usûl Sarf-ı Türkî (2009)*,
 Kaya Türkay, *Ahmet Rasim, Amelî ve Nazarî Tâlim-i Lisân-ı Osmânî*,
 Esra Karabacak, *Ahmet Cevdet Paşa, Tertib-i Cedit Kavâ'id-i Osmâniyye (Ankara 2007, 161s.)*,
 Tuncer Gülensoy-Mustafa Fidan, *Mithat Sadullah, Türkçe Sarf ve Nahiv Dersleri (2004, XVI+396 s.)*,
 Recep Toparlı, *Şeyh Ali Vâsî, Mufasssal Yeni Sarf-ı Osmanî*,
 Recep Toparlı-Ali Ilgın, *Mehmed Sadık, Üss-ü Lisan-ı Türkî (Ankara 2006, X+81 s.)*,

Recep Toparlı-Dilek Yücel, *Süleyman Hüsnü Paşa, İlm-i Sarf-ı Türkî* (Ankara 2006, XII+58 s.),

Metin Karaörs, *Mehmet Fuat-Süleyman Saip, Türk Dilinin Sarf ve Nahvi* (Ankara 2006, IX+51s.).

Türk Dil Kurumu yayınları arasında çıkan diğer Türk Lehçeleri gramerleri üzerine yapılan çalışmalar arasında ise şunları sayabiliriz:

Bayatlı, Hidayet Kemal, *Irak Türkmen Türkçesi* (Ankara 1996, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları ; 664, XI+410 s., 24 cm.),

Bekir Çobanzade, *Kırım Tatar İlm-i Sarfı* (Haz.Nariman Seyityahya) (Ankara 2009, Türk Dil Kurumu Yayınları; 951, 133s.),

Chio, Han-Woo, *Türkçe, Moğolca ve Mançu-Tunguzcannın Karşılaştırmalı Ses ve Biçim Bilgisi* (Ankara 2010, Türk Dil Kurumu Yayınları 993, 326 s.),

Coşkun, Volkan, *Özbek Türkçesi Grameri*, (Ankara 2000, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları; 752. Gramer Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları; 1, XXXII+ 292 s.; 24 cm.),

Çeneli, İlhan, *Kırım Tatarcasında Yapım Ekleri* (Ankara 1997, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları ; 677, XI+84 s. ; 23 cm.),

Ganiyev, Fuat A., *Tatarcada Birleşik Kelime Teşekkülü* (Çev. Caşteğin Turgunbayer) (Ankara 2010, Türk Dil Kurumu Yayınları; 1011, 154 s.),

Hacıeminoğlu, Necmettin, *Karahanlı Türkçesi Grameri* (Ankara 1996, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları ; 638, XXIII,+214 s. ; 24 cm.),

Karamanlıoğlu, Ali Fehmi, *Kıpçak Türkçesi Grameri* (Ankara 1994, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları; 579, XXVII+ 164 s.; 23 cm.),

Kirişçioğlu, M. Fatih, *Saha (Yakut) Türkçesi Grameri* (Ankara 1994, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları ; 594, 136 s. ; 24 cm.),

Özkan, Nevzat, *Gagavuz Türkçesi Grameri : Giriş- Ses Bilgisi- Şekil Bilgisi- Cümle-Sözlük Metin Örnekleri* (Ankara 1996, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları; 657 : Gramer Bilim ve Uygulama Yayınları; 18 XVIII+34 s. 24 cm.),

Öztürk, Rıdvan, *Yeni Uygur Türkçesi Grameri* (Ankara 1994, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları;593 XI+168 s. 24 cm.),

Öztürk, Rıdvan, *Yeni Uygur Türkçesi Grameri* (Ankara 2010, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları ; 593 X+166 s. 24 cm.)(2.Tıpkıbasım),

Öztürk, Rıdvan, *Uygur ve Özbek Türkçesinde Fiil* (Ankara 1997, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu Yayınları; 680: Gramer Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları; 25 XI+252 s.; 24 cm.)

Tan, Ali, *Kırgız Türkçesinde Tasvir Fiilleri* (Ankara 2010, Türk Dil Kurumu Yayınları; 1009, 190 s.),

Uğurlu, Mustafa, *Memluk Türkçesinde Zarf-fiilli Parçaların Dizimi* (Ankara 1999, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 712, 84 s. 24 cm.).

Görüldüğü gibi Türk Dil Kurumu, Türk dili ile ilgili çalışmalarını titizlikle yürüten “Gramer Bilim ve Uygulama Kolu”nu bünyesinde oluşturarak yukarıda adları geçen ve kısaca değinmeye çalıştığımız eserleri Türk diline kazandırmıştır. Ancak bu çalışmaların sadece “kol” olarak kalmamasına, Türkiye Türkçesi ve diğer şive ve lehçelerimizle ilgili çalışmaların da değerlendirileceği bir “Çalışma Grubu”nun oluşturulmasına ihtiyaç vardır.

Bununla beraber şimdiye kadar yayımlanan dil bilgisi kitaplarında; konuların sınıflandırılması, değerlendirilmesi ve terimlere bağlanması, yer yer birbiriyle çelişen, sorun oluşturan, bilimsel ölçülere ters düşen fikirlerin yürütülmesi gibi konularla karşılaşmaktadır. Bu da hâliyle, dil bilgisi eğitiminde bir sıkıntı, bir ayrılık yaratmaktadır. Bu nedenle, Türk Dil Kurumunun yayımladığı çalışmalar yanında diğer kurum ve yayınevlerinin yayınlarında da bilimsel ölçülere dikkat edilmesi, dili sevdirecek metin parçaları ile donatılmış dil bilgisi kitaplarının yayımlanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

DİLÂÇAR, Agop, “Gramer: Adı, Kapsamı, Türleri, Yöntemi ve Eğitimdeki Yeri ve Tarihi”, TDAY-Belleten (1971), Ankara 1989, s.83.

KORKMAZ, Zeynep, "Gramer Konularımızla İlgili Bazı Sorunlar", Türk Dili(535), Temmuz 1996, s.3-18.

KORKMAZ, Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), TDK Yay., Ankara 2003.

YÜCEL, Bilal, “Türk Dil Kurumunun Kuruluşunun 70. Yılında Dil Bilgisi Kitaplarımız” Türk Dili (607), Temmuz 2002, s. 119-139.

Türkçe Sözlük, “Dil bilgisi” ve "Gramer" maddesi, Türk Dil Kurumu, 2005.

www.tdk.gov.tr 09.08.2012.